

הַאֲמָתוֹת הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁל הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּפְּלוּ

עמנואל אדם

אוקטובר 2025

מֵאֲזוֹ שֶׁהַסְּפוֹר עַל קִין וְהָבֶל עָבַר מִדּוֹר לְדּוֹר, הוּא הוֹבֵן כְּסִפּוֹר פָּשוּט עַל יְרִיבוֹת אָחִים וְעַל הַהִשְׁלָכוֹת שֶׁל חָטָא. אֵד בַּחֲנִינָה מַעֲמִיקָה יוֹתֵר שֶׁל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ, מוֹאֲרַת עַל יְדֵי הַתְּגִלוֹת אֱלֹהִית (יְרֵמְיָהוּ ל"ג ג'), חוֹשֶׁפֶת נֶרְטִיב מֶרְכָּב הַרְבֵּה יוֹתֵר — כָּזֶה שְׂרוּמִז עַל מְקוֹרוֹת הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּפְּלוּ וְעַל הַפֶּשַׁע הָרָאשׁוֹן שֶׁהִתְרַחַש בָּגֵן עֵדֶן, שֶׁבְּעִקְבוֹתָיו הִגִּיעוּ בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר לְנִפְּילָתָם. נַחֲשׁוֹף הִיסְטוֹרִיָה נִסְתָּרָת, שֶׁתֹּאתְגַר אֶת הַהֲבִנָּה הַמְקַבֶּלֶת שֶׁל שׁוֹשְׁלֶת יַחֲסִין, וְאֶת הַמְשַׁמְעִיּוֹת הַסִּימְבּוֹלִיּוֹת הָאֲרוּגוֹת לְתוֹךְ הַסְּפוֹר הַמְקַרְאִי הַקָּדוּם — מִהַמְּקוֹם הַמְּרָכָזִי שֶׁל הָעֵץ וְעַד לַצּוּרָה וְלַדְמוּי שֶׁל הַנָּחַשׁ עֲצָמוֹ. אֲלֹמֶנְטִים אֵלֶּה מְכִילִים רַמְזִים לַאֲמָתוֹת שֶׁהִסְתָּרוּ זְמַן רַב. חֲשִׁיפְתָם שֶׁל סוּדוֹת אֵלֶּה מְחַיֶּבֶת הַתַּעֲמָקוֹת בְּסִדְּר שֶׁקִּבַּע אֱלֹהִים בִּבְרִיאָה, שֶׁבּוֹ הוּא מַפְגִּין בְּעִקְבִיּוֹת הַעֲדָפָה לְבֵן הַבְּכוֹר.

מִיִּצְחָק, בֵּן הַהִבְטָחָה שֶׁנּוֹלַד לְאַבְרָהָם בְּזִקְנָיו, וְעַד לַהֲקַדְשַׁת כָּל בְּכוֹר זָכָר בַּמַּעֲרֶכֶת הַלְוִיִּיתִית (שְׁמוֹת י"ג ב', בַּמִּדְבָּר י"ח ט"ו-י"ז), הַבְּכוֹר הַחֲזִיק בְּמָקוֹם מִיָּחָד בְּסִדְּר הָאֱלֹהִי (לִיקֶס'ב כ"ב-ל"ח). תְּהִלִּים כ"ה י"ג מְכַרִּיז כִּי "נִפְשׁוּ בְּטוֹב תָּלִין וְזָרְעוּ יִירֶשׁ אֶרֶץ:" מִה שְׂרוּמִז עַל בְּרָכָה מִיָּחָדָת הַמַּעֲנֶקֶת עַל צֶאֱצָאֵי הַנְּאֻמָּנִים, הַחֵל מִהַבְּכוֹר. דְּפוּס זֶה מְחַזֵּק עוֹד יוֹתֵר עַל יְדֵי חֲקֵי הִירָשָׁה וְהַבְּרָכָה בַּתְּרַבּוּת הַיִּשְׂרָאֵלִית הַקְּדוּמָה, שֶׁבָּהּ הַבְּכוֹר קִבֵּל מָנָה כְּפוּלָה (דְּבָרִים כ"א ט"ז-י"ז). לְאַרְךָ הַדּוֹרוֹת, אֱלֹהִים הַכִּיר בְּעִקְבִיּוֹת בַּמַּעֲמָדוֹ הַמִּיָּחָד שֶׁל הַבְּכוֹר, וְהֶעֱנִיק לוֹ אַחֲרִיּוֹת וְכָבוֹד. דְּפוּס קְבוּעַ זֶה שֶׁל חֶסֶד אֱלֹהִי הוֹפֵךְ אֶת הַמְּקָרָה שֶׁל קִין — הַבְּכוֹר שֶׁלֹּא קִבֵּל בְּרָכָה, אֲלֹא גְנוּי — לְיוֹצֵא דָפֵן וּמְחַיֵּב בַּחֲנִינָה מַעֲמִיקָה יוֹתֵר.

בעוד שהספור האמתי של קין והבל בולט כאנומליה בוטה, חשוב לזכר שאֱלֹהִים לא העדיף את קין למרות היותו הבן הבכור של אדם וחוה. סטייה זו אינה רק ענין של סדר לדה, אלא אשום עמק על מצב לבו של קין. מנחתו של הבל התקבלה בזכות אמונתו, בעוד שזו של קין נדחתה. דחיה זו הציתה חשך בתוך קין, אינדיקציה ברורה לטבע החוטא שבלבו. העבדה שאֱלֹהִים הזהיר את קין מפני החטא האורב (בראשית ד' ו'-ז'), ולאחר מכן גנה אותו על רצח, מבדילה אותו מכל שאר הבנים הבכורים בפתובים. קין מסמן באפן יחודי על ידי אזהרה אלוהית, המרמזת על פגיעות קימת מראש, לב שכבר נטה לרשע, ובצו פֶּעֱלָת האלימות הראשונה — עדות לחשך שבו. בעוד יצחק מפגין אמונה, יעקב נאבק במלאך אֱלֹהִים, ומשה הנהיג אמה, קין נלכד על ידי קנאה ושנאה. התבוננו גם במקבילה למשה שהרג מצרי; אולם, מעשהו של קין נבע משחיתות עמקה וירשה. משה אכן הרג מצרי (שמות ב' י"א-י"ב), אם כי ברגע של הגנה נלהבת, ובנגוד לקין, אֱלֹהִים לא פסק על משה דין על כך, וגם לא שנה מהותית את מעמדו אצל אֱלֹהִים. השואה זו מדגישה באמת את עמק רשעותו של קין. ההבדלים בולטים: מעשה הרצח של קין היה מתכנן מראש והיה משרש בקנאה ושנאה, בעוד שמשה פעל באפן ספונטני. משה החזיק בלב צדיק מיסודו, שהתבטא בחמלה שלו כלפי עמו, בעוד לבו של קין השחת על ידי חטא. משה ברח ממצרים, והפגין אחריות, בעוד קין נסה להסתיר את פשעו והאשים את אֱלֹהִים. אֱלֹהִים בחר בסופו של דבר במשה כמנהיג בני ישראל, אך גנה את קין וגרש אותו. העבדה שאֱלֹהִים לא גנה את משה על הריגתו, בעוד שפסק דין על קין על רצח מתכנן מראש, באמת מדגישה את עמק רשעותו של קין. זה לא רק על מעשה ההריגה, אלא על הלב שמאחוריו. אם הלב כה קריטי לשפוטו של אֱלֹהִים, ולבו של קין כבר היה משחת לפני מעשה האלימות שלו, האם זה מרמז שאביו לא היה אדם?

לאחר שקבענו את החשך העמק בלבו של קין, כעת חיוני לבחון את מקורות הרשעות האלה. קריאה מעמיקה יותר של בראשית ז' א'-ד' חושפת פרטים מטרדיים. פסוקים אלה מדברים על "בני האֱלֹהִים" — לפי פרשנויות יהודיות ונצריות מסימות, יצורים מלאכים, — שקשורים באפן אינטימי עם ה"בנות האדם". הדבר מעלה שאלה קריטיות: האם קין היה יכול להיות צאצא של אחוד כזה? התנ"ך אכן מציע דגמאות ברורות לאשור אלוהי של אבהות. מלאך אֱלֹהִים מגלה לאברהם שיהיה לו בן, ולוקס 'א' י"ג מאשר את זכריהו כאביו של יוחנן. עם זאת, מבט מקרוב על בראשית ד' א' חושף הבדל משמעותי. בעוד שהפסוק מאשר שאדם שכב עם חוה, הוא נותר שותק לגבי זהות אביו של קין. למרות הצהרתה של חוה, "קניתי איש את־יהוה": רק מאשרת שילד בריא נולד, זה לא קובע באפן חד משמעי את אדם כאביו. השתיקה שהזכרה

לעיל, יחד עם הבטוי המקדים של רשעות בלבד של קין, כפי שמתגלה ביוחנן א' ג' י"ב , מעלה שאלות לגבי שושלת יחסין האמתית שלו.

לפני שמתעמקים יותר, חשוב להכיר בזה שהבנת ארועים אלה מחייבת כניעה לנקדת המבט הגבוהה יותר של אלהים (ישעיהו נ"ה ח') וחפוש אחרי האמתות העמקות שהוא מגלה לאלה המחפשים אותו (ירמיהו ל"ג ג'). אמתות אלה עשויות לאתגר אמונות שהחזקו זמן רב ולדרש גישה מבססת אמונה, הדורשת הבחנה מתמשכת וחפוש מתמיד, אך התוצאה — חבור קרוב יותר לחכמתו של אלהים — היא שמחה העולה על כל אוצרות האדמה (תהלים ד' ח').

בהתחשב בזאת, נוכל להעריך שכפי שאלהים שולח את מלאכיו להגן עלינו מפני רשע, ומבטיח כי "לא־תאנה אליך רעה ונגע לא־יקרב בא־הלך:" (תהלים צ"א י'), ומצוה על מלאכיו "כי מלאכיו יצוה־לך לשמרך בכל־דרכיך:" (תהלים צ"א י"א), הוא גם שלח מלאך להגן על אדם וחיה. אולם, מלאך זה, במקום להציע הגנה, תקף באפן אסטרטגי את חיה מיד לאחר הבריאה, בזהויו את פגיעותה להונאה, וחשוב מכך, בהבנתו את תפקידה העתידית כאם האנושות — האמצעי שבו יכול להשיג השפעה על דורות לבוא. מלאך זה עסק בשירה עם חיה, ובהעדר בולט של אדם מהשירה — בחירה מכוונת, שכן אדם מעולם לא תקשר ישיר עם הנחש, אלא רק מסר את אשמת חיה כשנשאל על ידי אלהים (בראשית ג' י"ב). חיה לבדה הייתה עדה ותקשרה עם הנחש (בראשית ג' י"ג), ארוע מדהים בהתחשב שחיות אינן מסגלות בדרך כלל לדבר. בעוד שהתנ"ך מכיל מקרה אחד נוסף של חיה המתקשרת — האתון המדברת אל הנביא בלעם (במדבר כ"ב כ"ח) — קים הבדל קריטי: אלהים פתח את פי האתון, בעוד לא הייתה התערבות אלהית בדבור המטעה של הנחש. מקבילה משכנעת זו קובעת בברור קשר ישיר בין הנחש לשטן, כמלאך המסגל מטבעו לדבר. מקומו של עץ הדעת — ממקם במרכז הגן — אינו מקרי, אלא התייחסות סימבולית מכוונת לאיברי הרבייה, המדגישה את האפי המיני המהותי של מעשה החטא הזה. הצורה והדמוי של הנחש עצמו משקפים באפן ישיר את האנטומיה הגברית והמלאכית הקשורה לרבייה, יצוג חזותי של החטא המבצע. יתר על כן, הונאה ראשונית זו אפשרה לשטן לעקף את הצורך להופיע בדמות גבר, והשיגה גישה ישירה למחשבות אדם וחיה. זה מרמז בעדינות בספר בראשית ג' י"א, שבו אלהים שאל את אדם, "מי הגיד לך כי עירם אתה?" — הרומז ששטן כבר שתל את זרע המודעות, ושולט במחשבותיהם וברגשותיהם הפנימיים. שליטה זו אינה רק השפעה על בחירות; זוהי שחיתות יסודית של ההגיון

והחשיבה האנושית, היוצרת מחסום להבנת נקודות המבט של אלהים. הדבר מעלה שאלה קריטית: האם בני אדם באמת חושבים לעצמם, או שהמלאכים שנפלו הם עצם המהות רעיונות ומחשבות, השולטים באפן עדין — או לא כל כך עדין — בתהליכים הקוגניטיביים שלנו?

בעקבות ההנאה, התגובה המידית של אדם וחוה היתה כסוי את איברי מינם (בראשית ג' 7), עדות ברורה לכך שהחטא נגע באפן מהותי לאזור זה. מעשה הונאה זה לא היה רק אי ציות; הוא יצג שחיתות יסודית של הסדר שנברא, והכניס 'רשע', כח שמקורו במלאך זה שנפל — אל תוך גזע האנושות. הדפוס שקבע מלאך זה נמשך בארועים בספר בראשית ו' א-ד', שבו יצורים מלאכים אחרים באו לידי אחודים אסורים דומים עם נשים, כמסמך על ידי ההתגלות י"ב ד', המתאר את נפילתם של מלאכים רבים, לא בארוע בודד אלא לאורך זמן מאז הבריאה. הדבר מצביע על היותה של נפילה מלאכית אפשרות מתמשכת, במיוחד בתקופת הבריאה הראשונה, כאשר עמד לרשות המלאכים פחות זמן להוכיח את נאמנותם. זאת, בניגוד לשטן, שכבר היה נכון לחטא; הוא המלאך הראשון שנפל ובחר להתמרד באפן מיד. אולם, בדומה לחטא האנושי, כתבי הקדש מרמזים כי עצם החזקת מחשבות רעות אינה מספקת כדי להתחייב בדין; ורק הפעלה הבאה היא המגדירה את הנפילה.

בדיוק כבמקרה של קין, שהוציא את הרשע מלבו לידי פעלה, כתבי הקדש מציגים בהירות מגבלת לגבי מועד החטא המלאכי, כאשר בראשית ו' א-ד' מהווה את הראיה הישירה ביותר לחטא שבצע על ידי מלאכים אלה. וכן, הפסוקים בישעיהו י"ד ב-ט"ו מתארים את לבו של מלאך שנפל — שאפתנות המרוממת את עצמה, המכרזת באפן הבא: "אעלה על-במתי עב אדמה לעליון" — אך אינם מציעים בהירות בנוגע לזמן בו השתרשה אותה שאפתנות או למועד התרחשות הנפילה. אכן, באותו אפן שבו ידע האלהים שלקין היה לב רשע, והזהיר אותו רק מפני החטא האורב, אבל גרש אותו רק לאחר שפעל ובצע את הפשע. לפיכך, נפילת המלאכים, כפסק דינו של קין, לא היתה מבססת על נטיה פנימית בלבד, אלא על חטא מכון — בחירה להוציא את החשך הזה לידי פעלה. שניהם משמשים תזכרות חגיגיות לכך שגם עם טבע משחת, האחריות מוטלת על הבחירות שאנו עושים.

שתוף אמתות אלו, אשר עברו אלי מאבי ובסופו של דבר נתגלו לו על ידי אלהים
מאז הלידה, אינו נועד לחפש אשור, אלא לציית למצותו. כאשר אלהים קורא לי לשתף
במה שהגעתי להבין במהלך השנים האחרונות, אני עושה זאת מכל הלב, ואף ברגע זה,
בעודי עובד על דפים אלה, לבי עולה על גדותיו בשלום ובשמחה העצומה המתוארים
בתהלים ד' ח. השתדלתי לכתב ולהסביר את הדברים תוך הקפדה על תמיכה מקראית
ודיוק מרביים, ולהציג אמתות אשר אולי מעולם לא נתקלתי בהן בעבר, שכן כל מה
שאתם קוראים כאן אינו נובע מהגיון אנושי, אלא מהתגלות אלוהית (ישעיהו נ"ה ח').
פתחו את לבכם לישוע, בקשו ממנו הדרכה, ועם הזמן, אם ירצה האל, תבינו זאת.